

lidt for store grundighed i forhold til ikke at komme til at støde nogen – selv når der åbenlyst ikke er grund til det. Til gengæld lives man op af det fantastiske billedmateriale, som heldigvis ikke er blevet fundet for nedværdigende at gengive.

Ifølge Rikke Andreassen fandt der mere end 50 menneskeudstillinger sted i Danmark i slutningen af 1800-tallet. Tallet kan man godt stille sig lidt tvivlende overfor. Der skal kun en hurtig gennemgang af lokalaviser fra 1860'erne og frem for at sandsynliggøre, at der var langt flere, og bogens liste over udstillinger synes da også at være ensidigt forankret i og omkring hovedstaden. Til gengæld er bogen det første forsøg på et overblik, og al ære og respekt for det.

Alt i alt to fine bøger af et par dygtige unge historikere, der dermed ikke alene opfylder det presserende krav om at udgive flere engelsksprogede tekster, men ovenikøbet har oversat nogle, som det rent faktisk giver mening at udgive på engelsk, og som nu vil finde anvendelse i lidt større og globale forskningssammenhænge.

Poul Duedahl

| NIKLAS OLSEN, KARL CHRISTIAN LAMMERS & PALLE ROSLYNG-JENSEN (RED.): *Nazismen, universiteterne og videnskaben i Danmark*, Museum Tusulanums Forlag, København 2015, 349 s., 348 kr.

I tysk historievidenskab har synet på videnskaberne rolle under nazismen undergået en dyb revision siden 1990'erne. Ikke alene betones det stadigt stærkere, at samtlige videnskabelige discipliner blev sat i den racistiske utopis tjeneste, og at fremtrædende videnskabsfolk som hovedregel fandt sig til rette hermed, der argumenteres også for, at videnskaberne og universiteterne havde en langt mere central rolle i nazismens historie end hidtil antaget. Og i tilbageblik er det egentlig fascinerende, så hurtigt tilpasningen skete: Allerede i 1931 var studenterne langt foran professorerne, idet omkring 40 % stemte på nazisterne ved studenterrådsvalgene, hvilket står i kontrast til, at kun 1,2 % af professorerne før Hitlers magtovertagelse offentligt udtrykte nazistiske sympatier. Det ændrede sig dog hurtigt, idet mere end 300 tyske professorer så tidligt som marts 1933 erklærede sig som tilhængere af Hitler, og d. 12. marts underskrev mere end 700 professorer en erklæring, der udtrykte loyalitet mod Hitler og den nationalsocialistiske stat (s. 40). Herefter er historien ifølge denne nyere forskning, at forskellige discipliner påtog sig forskellige ideologiske opgaver i regimets tjeneste og således, langt mere tjenstvilligt end antaget frem til 1980'erne, forlod de ellers så stolte traditioner i tysk videnskab.

Denne nye bog om nazismen, universiteterne og videnskaben i Danmark tager afsæt i disse forskningstendenser (antologien indledes med en glimrende og for bogens idé og sammenhæng vigtig oversigtsartikel af den tyske professor Christoph Cornelissen) og stiller på den baggrund spørgsmålet om, hvorvidt der også skal revideres nogle ting i den danske pendant til samme spørgsmål. Her til lands har historien således typisk været – som tyskprofessoren Carl Roos formulerede det i et brev til rektor for Københavns Universitet i februar 1946 – at det „nazistiske regimes krav til videnskaben, at den skulle tjene aktuelle politiske formål, blev almindelig fordømt i Danmark“ (s. 11). Det er bogens påstand, at Roos' udsagn slet ikke er dækkende, men at reaktionerne var mangeartede og kunne føre forskellige steder hen både videnskabeligt og politisk. Selv om Roos ifølge antologiens redaktører har ret i, at „man fra dansk side generelt tog afstand fra den politisering og instrumentalisering af videnskaben, som man var vidne til i Tyskland, hindrede det ikke danske videnskabsfolk i at fortsætte samarbejdet med tyske kolleger og universiteter, og presset for tættere samarbejde mellem tyske og danske videnskabsfolk voksede efter den tyske besættelse af Danmark i april 1940“ (s. 11-12).

Selv om fokus er videnskaberne og universiteterne i bred forstand, så spiller forskere og studerende på Københavns Universitet – ikke uretmæssigt, men dog i påfaldende grad – den altdominerende rolle i bogen, og de grundige artikler kommer omkring emner som studerendes politiske positioner, Carl Roos og tyskfacet, Aage Friis og historiefaget, teologien, Niels Bohr, danske matematikeres hjælp til flygtninge, dansk arvebiologi, penicillinframstilling, forhistorisk arkæologi og det danske musikliv. Der er med andre ord ikke tale om et systematisk forsøg på at dække hele problemstillingen, men om en samling af dybdeborende artikler på udvalgte områder, der tilsammen giver et billede af perioden. Der anvendes lidt forskellige metoder, men dominerende er en meget kontekstfølsom og personorienteret intellektuel historie med stor empirisk præcision. Et eksempel kunne være Niklas Olsens artikel om Aage Friis og dansk historievitenskaber, hvori vi får et tæt og perspektivrigt indblik i en person, der skulle få en fascination af tysk kultur og et imponerende stort tysk og internationalt netværk til at fungere sammen med en klippefast afvisning af nazismen. Lige her bliver historien altså ikke for alvor et „grænsetilfælde“, men gennem den kildenære udgravning kommer vi f.eks. omkring et upubliceret kronikudkast af Erik Arup fra 1939, hvori han i en blanding af fascination af Tyskland og radikal „hvad-kan-det-nytte“ slog til lyd for „Europas forenede stater under tysk hegemoni“ (s. 137). Den slags iagttagelser, der netop nuancerer etablerede tolkningstraditioner uden at gøre historien sort og hvid, er bogen rig på, og fokus lig-

ger snarere her end på de erklærede nazister, selv om vi også får en oversigt over disse.

Et andet interessant eksempel er Palle Roslyng-Jensens artikel „Danske studenter og nazismen 1933-45“, der med sikker hånd fører læseren ind i blandt andet fascinationen hos en del konservative studerende. Det er imidlertid artiklens konklusion, at det store flertal af konservative studerende lagde afstand til nazismen, ligesom VU klarer fuldstændig frisag, og det overordnede billede faktisk er, at nazismen blandt studerende blev latterliggjort, og at erklærede nazister typisk blev frosset ude eller (for underviseres vedkommende) boykottet. Interessant er her – også i forhold til bogens overordnede påstand – et prøvevalg på Regensen i marts 1943. Af de 71 afgivne stemmer, stemte hele 10 nemlig på Bondepartiet (8) og NSDAP (2). Samtidig med at dette underbygger pointen om, at det er for unuanceret at lave et „skønmaleri“ af den danske modstand blandt studerende og forskere, så er det en tanke værd, at denne episode – ligesom artiklen som helhed og også de fleste af bogens artikler – tegner et billede af en hovedtendens på de danske universiteter nærmest i diametral modsætning til Tyskland. Selv om artiklerne trænger dybt ind i et antal gråzoner og ikke mindst interessante biografiske forløb og dilemmaer (f.eks. i Karl Christian Lammers' artikel om tyskvenlige Carl Roos), så tegner bogen i hvert fald i denne anmelders læsning et overordnet billede af en dansk videnskabs- og universitetsverden med en betydelig modstandskraft mod nazismen. En „revision“ som den, der er sket i tysk historievidenskab, synes altså ikke rigtig at lade sig gennemføre på dansk materiale. Det nærmeste, man kommer, er Lene Kochs artikel om den danske arvebiologi. Det er egentlig i sig selv tankevækkende, fordi en stærk tendens i den nyere forskning i 1900-tallets historie har været at gøre op med forestilling om det „særlige“ ved den tyske historie.

Jeppé Nevers

| HENRIK LUNDTOFTE: *Håndlangerne. Schalburgkorpsets Efterretningstjeneste og Hipokorpsset 1943-1945*, Politikens Forlag, København 2014, 452 s., 300 kr.

Henrik Lundtofte indleder sin fremragende bog om besættelsestidens Hipokorps med en smalfilmsoptagelse, der blev optaget i skjul i december 1944. Klippet viser en sortklædt Hipo-mand, der slår og sparke løs på en civilist. Klippet rammer præcist det billede, offentligheden havde af Hipo som synonymt med terror og vold i gaderne.

På trods af de senere års store interesse for dem, som på den ene eller anden måde gik i tysk tjeneste, var det først i 2014, der udkom